

Mochna jahodníkovitá (*Potentilla sterilis*) na Břeclavsku

Vít Grulich, přírodovědecká fakulta MU Brno

Mochna jahodníkovitá (*Potentilla sterilis* L.) patří k nejvýznamnějším druhům mochen na našem území. Na jedné straně může snadno uniknout pozornosti, protože méně zkušený botanik ji lehce zamění s jahodami, jimž se velmi podobá, na druhé straně i historických údajů z území Čech, Moravy a Slovenska je poskrovnu.

Dostál (1989) ji uvádí z okolí Prahy (Závist nedaleko Zbraslavi a Panenské Břežany), od Děčína, na Moravě z okolí Slatinic u Prostějova a od Těšína. Ze Slovenska ji tentýž autor cituje od Bratislavy, s otazníkem od Trnavy, dále z Tematínských kopců, od Trenčianských Teplíc a od Štúrova. Ve skutečnosti údaje od Prahy jsou více jak 100 let staré, ani Čelakovský (1867-1875) ji odtud neznal z autopsie a neviděl jediný herbářový doklad. Lokalita u Děčína je doložena (Čelakovský l.c. cituje sběr z roku 1857), avšak sběratel (Malinský) podle současných poznatků není příliš spolehlivý. Nález u okolí Těšína se zřejmě týká záměny s jahodou.

U Slatinic byl druh poprvé nalezen Otrubou ve 30. letech 20. století. Nálezce ji nejdříve zaměnil s velmi podobnou mochnou drobnokvětou (*Potentilla micrantha* Ramond ex DC. in Lam. et DC.) a pod tímto jménem publikoval (Otruba 1940). Druh zde roste dodnes. Podle sdělení ing. Č. Deyla z Olomouce zde existují 2 nevelké lokality blízko sebe, na hranicích prostějovského a olomouckého okresu. V roce 1990 jsem klasickou lokalitu navštívil a pozoroval dosti početnou populaci tohoto druhu ve stinném a vlhkém údolíčku Deštného potoka 0,8 km západně od obce Slatinky. Doklad je uložen v herbáři katedry botaniky přírodovědecké fakulty MU Brno (BRNU).

Všechny údaje ze Slovenska revidovala v posledních letech, v souvislosti s přípravou zpracování rodu mochna (*Potentilla*) do kompendia Flóra Slovenska Goliašová (1992). Zjistila, že ani jeden literární údaj není doložen herbářovou položkou, místo toho na udaných lokalitách v okolí Štúrova roste pouze zmíněná mochna drobnokvětá (*Potentilla micrantha*). Na Slovensku tedy patří mochna jahodníkovitá (*P. sterilis*) mezi druhy pochybné.

V současné době byla tedy mochna jahodníkovitá z území České republiky známa pouze ze dvou blízkých středomoravských lokalit. O to větší bylo překvapení, když byl druh nalezen v květnu 1992 na nové lokalitě na Břeclavsku. Při orientačním průzkumu lesíku na vršku za valtickou celnici v okolí zámečku Raisna byla nalezena nevelká populace tohoto druhu poblíž lesní cesty na západním svahu vyvýšeniny, nedaleko státní hranice. Na ploše asi 5m² bylo nalezeno asi 10 kvetoucích růžic tohoto vzácného druhu.

Ve stromovém patře dominuje dub šípák (*Quercus pubescens*), k dominantám bylinného podrostu patří velmi zajímavá a vzácná bažanka vejčitá (*Mercurialis ovata*), kterou zde v předchozím roce objevila Rigasová (1992). K dalším nalezeným druhům patří třemdava bílá (*Dictamnus albus*), sápa hlíznatá (*Phlomis tuberosa*), dymnivka nízká (*Corydalis pumila*), stepní strážka na vrcholovém plató pak hostí mimo druhů, uvedených ve zmíněného příspěvku (Rigasová l.c.), ještě koulenku prodlouženou (*Globularia punctata*) a na Břeclavsku velmi vzácný vítod nahořklý (*Polygala amarella*).

Mochna jahodníkovitá (*Potentilla sterilis*), jak již jméno napovídá, velmi silně připomíná jahodu. Stejně jako druhy jahodníků (rod *Fragaria*) má listy uspořádané v růžicích. Každý list je trojčetný, lístky jsou na okraji hrubě pilovité, na okraji se 4-6 zuby, vrcholový zub je o něco kratší než sousední. Mezi listy vyrůstají lodyhy, které zpravidla nepřesahují délku řapíků. Na lodyhách se v květnu objevují nevelké květy. Korunní lístky jsou bílé, podobně jako u jahod, ale drobnější, přibližně zdělí kalicha. Od jahod se korunní lístky liší zřetelným výkrojem na vrcholku. V květu se posléze vyvíjí větší množství nažek na lůžku vyklenutém, ale na rozdíl od jahod nikoli zdůžnatělem. Rostlina vytváří poměrně dlouhé, kořenující výběžky.

Vykrojenými bílými korunními lístky mochna jahodníkovitá připomíná další naše druhy bělokvětých mochen. Z nich je nejčastější mochna bílá (*Potentilla alba* L.), se kterou se můžeme v našem regionu setkat ve světlých teplomilných doubravách, např. v Bořím lese mezi Valticemi a Poštornou a u Kurdějova, v okolí Kobylí a na sousedním Čechsku nezřídka vstupuje i do některých typů stepní vegetace. Tento druh se však na první pohled odlišuje tvarem listů, které jsou pětičetné, s podlouhlými lístky. Roztroušeně roste na řadě lokalit v teplejších oblastech celého státu.

Mnohem podobnější je výše zmíněná mochna malokvětá (*P. micrantha*), charakteristická též trojčetnými listy s obvejčitými lístky, ale na okraji na každé straně s 6 - 11 zuby. Dalším znakem je absence nadzemních výběžků. Její květy mívají velmi čato růžový nádech a rozkvétají ve velmi časném jaru, často již koncem března. Patří k velmi vzácným druhům, na Moravě se vyskytuje pouze na několika lokalitách v Bílých Karpatech, na nevelkém území mezi Hostětínem a Štítnou nad Vlárí jižně od Slavičína, kde byla objevena ve 20. letech 20. století (Staněk). Podrobný komentář k výskytu tohoto druhu přináší Holub (1982). Charakteristickým stanovištěm tohoto druhu v Bílých Karpatech jsou bučiny a jejich křovinaté okraje. Na sousedním Slovensku je známa z Kováčovských kopců u Štúrova a z Cerové vrchoviny jihovýchodně od Lučence (Goliašová 1992). Na Moravě dosahuje absolutní severní hranice areálu, dále roste v jižní a jihozápadní Evropě.

Mochna jahodníkovitá roste mimo naše území v jižní a západní Evropě. Meusel (1965) zachytil celý areál tohoto druhu na přehledném kartogramu. Z něj vyplývá, že lokality v České republice leží mimo souvislý areál, který končí západně a jižně od našich hranic v Německu a Rakousku. Nejbližší lokality leží v dolnorakouském Podunají (Janchen 1957). Nově nalezené naleziště naznačuje spojitost výskytu na střední Moravě právě s lokalitami v Ra-

kousku. V literatuře se uvádí vazba mochny jahodníkovité na nevápnenné substráty. Tomu však odporuje nově objevený výskyt u Valtic, kde jsou podkladem třetihorní vápnité sedimenty.

Rostliny mochny jahodníkovité snadno ujdou pozornosti, proto jim příliš nehrozí přímé nebezpečí. Snad jen ze strany botaniků, neboť nalezená populace čítá jen nevelký počet jedinců. Větším nebezpečím jsou nepřímé změny stanoviště, tj. např. nevhodný hospodářský zásah v daném území. Takovému negativnímu jevu by měla zabránit vhodná územní ochrana a citlivý ochranný plán.

Literatura

Čelakovský L. (1867-1875):

Prodromus der Flora von Böhmen. - Prag.

Dostál J. (1989):

Nová květena ČSSR. - Praha.

Goliašová K. (1992):

Potentilla L. - In: Bertová L. [ed.]: Flóra Slovenska, 4/3: 143-241, Bratislava.

Holub J. (1982):

Zajímavější rostliny květeny okolí Valašských Klobouk. - In: Elsnerová M. et al.: Sborník materiálů z floristického kursu ČSBS, p. 212-288, Brno.

Janchen E. (1957):

Catalogus florae austriacae. Vol. 1/2. - Wien.

Meusel H. et al. (1965):

Vergleichende Chorologie der zentral-europäischen Flora. Vol. 1. - Jena.

Otruba J. (1940):

Mochna malokvětá *Potentilla micrantha* na Kosříně. - Čas. Vlasten. Mus. Spolku Olomouc 53/199-200: 154-155

Rigasová M. (1992):

Stepní lokality bývalého hraničního pásma. Regiom, Mikulov, 1992: 11-12.

Vít Grulich

Das Erdbeer-Fingerkraut (*Potentilla sterilis*) in der Umgebung von Břeclav

Im Jahre 1992 wurde das Erdbeer-Fingerkraut (*Potentilla sterilis*) an einem neuen Fundort bei Valtice entdeckt. Die Fundstelle befindet sich in einem Flaumeichenwald beim Lustschloß Raisna in der Nähe der mährisch-österreichischen Grenze bei Valtice im Bezirk Břeclav. Bisher war diese Pflanzenart nur aus einem Fundort mit zwei Mikrolokalitäten in Mittelmähren bekannt. Für andere Teile der Tschechischen Republik (Umgebung von Prag und Děčín, Schlesien) bestehen nur sehr alte, unbelegte oder unzuverlässige Angaben. Der neu entdeckte Fundort hängt mit dem Vorkommen in Österreich zusammen.